

Örebro 2021-01-27

YTTRANDE

Dnr 2021-01/AG/JH

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Handläggare: Anna Gabrielsson

Hållbar socialtjänst (SOU 2020:47)

Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning, DHB, är en föräldraorganisation som startade 1949 och aktivt arbetar för att våra målgrupper ska vara delaktiga, jämlika samt ha inflytande i ett tillgängligt samhälle. Även barn med ytterligare funktionsnedsättningar är en viktig grupp inom vår organisation. Grunden för våra ställningstaganden är våra samlade erfarenheter i förbundet. Viktiga dokument för vårt arbete är *Barnkonventionen* och *FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Vårt arbete utgår även från Sveriges språklag, som ger svenskt teckenspråk ställning motsvarande de nationella minoritetsspråken.

Sammanfattning

Riksförbundet DHB välkomnar en översyn av socialtjänstlagen, men anser att även om vi uppfattar att det finns goda ambitioner i den aktuella utredningen, så saknar vi framförallt konkreta förslag. Vi är medvetna om att utredningen har fått arbeta med den begränsade utgångspunkten att den inte får lägga förslag som är kostnadsdrivande eller ambitionshöjande, vilket bara är att beklaga. Det har inneburit att utredningens resultat till största delen har karaktären av ett antal goda idéer och moraliska samt etiska förslag. Gott så, men vårt förbund är därför tveksamma till vilken praktisk betydelse utredningens arbete kommer att få för våra medlemmar. Eftersom många av förslagen är sådana som inte är kostnadsdrivande, utan handlar om begreppsförändringar, respektfullt bemötande, tillgänglighet och förtydliganden av perspektiv, så betyder det att, om förslagen ska genomföras kommer det att krävas att socialtjänster tillförs resurser. Huruvida det blir så kommer att vara avgörande för om utredningen kommer att lämna avtryck inom en hållbar socialtjänst, men det är en fråga som ligger hos kommunerna, vilket i sig är ett problem med hela utredningen.

2 Utredningens uppdrag och arbete

Utredningens uppdrag är omfattande. Den ska lämna förslag på övergripande frågor som samverkan mellan olika offentliga aktörer och socialtjänstens roll i samhällsplanering, liksom frågor på individnivå som bestämmelser om försörjningsstöd. Skälet till att utredningen har att se över i stort sett hela socialtjänsten och dess omgivning, uppges i tilläggsdirektivet vara att samtliga delar hör ihop och går in i varandra, vilket skulle göra det svårt att se över en del av lagstiftningen utan att också behandla de övriga. Det är naturligtvis en god tanke att arbeta med helheten. Emellertid finns det en risk att när en utredning ska greppa ett alltför stort område med alltför många frågor så kan resultatet bli vagt, otydligt och förlora viktiga delar. Riksförbundet DHB är av den uppfattningen att det tyvärr är så i det här fallet. Det är bra att utredningen särskilt ska beakta lagens grundläggande mål och principer. Det betyder att delaktighet, självbestämmande, integritet och rättssäkerhet fortsatt ska utgöra fundament i lagstiftningen. Dessvärre har utredningen fått arbeta med begränsningen att den inte får lägga förslag som är kostnadsdrivande eller ambitionshöjande, vilket har inneburit att utredningens förslag till största delen har karaktären av att vara resonerande och hypotetiska. Det finns onekligen ett värde i olika idéer och tankar, men det går inte att komma ifrån att blir svårt att se att förslagen kommer att medföra någon reell nytta för våra medlemmar.

6 En mer enhetlig begreppsanvändning

6.2.1 Stöd, hjälp och sociala tjänster

Riksförbundet DHB instämmer med utredningen om att det inom socialtjänstens område förekommer många olika begrepp för liknande företeelser, vilket kan upplevas som både förvirrande och försvårande. Det finns alltid inbyggda svårigheter med att skapa en enhetlig begreppsapparat i och med att språket ständigt tolkas utifrån varje individ, dock är det ofta önskvärt att inom lagstiftning sträva mot gemensam tolkning där det är möjligt. Att kunna förutse lagens avsikter ger alltid en ökad rättssäkerhet och därför ställer sig Riksförbundet DHB positiv till utredningens förslag om att konsekvent använda begreppet insatser.

7 Socialtjänstens mål

7.2.3 Socialtjänsten ska främja jämställda levnadsvillkor

Det är svårt att vara annat än positiv till utredningens förslag om att tydliggöra socialtjänstens uppdrag till att vara både jämlikt och jämställt. Det är en god ansats och utredningen gör även en ambitiös analys av begreppen samt en kunskapssammanställning. Utredningen tar upp att det är särskilt viktigt med uppföljning av omotiverade skillnader i levnadsvillkor och med av stöd vetenskap och beprövad erfarenhet se hur omotiverade skillnader kan förebyggas och motverkas. Det gäller även reflektion om normer och värderingar som kan påverka bemötandet av den enskilde. En sådan utvidgning av uppdraget har utredningen kopplat till ett systematiskt kvalitetsarbete och här hade Riksförbundet DHB velat se konkreta förslag hur socialtjänsten ska säkerställa att det genomförs. Det hade även varit önskvärt med en starkare skrivning i förslaget än att socialtjänstens ska *främja* jämlika och jämställda levnadsvillkor.

7.3 Ett förebyggande perspektiv

Vårt förbund delar uppfattningen att socialtjänstens ansvar för långsiktiga och förebyggande insatser i många kommuner i stort sett har försvunnit. Detta är och har varit en viktig del av socialtjänstens uppdrag och det är ett av de viktigare inslagen i en övrig lam utredning. Det är bra att utredningen uppmärksammar att socialtjänsten måste ha resurser att erbjuda individer långsiktiga, tidiga, förebyggande insatser och trygghetskapande insatser. För att lyckas med det uppdraget så måste resurser tillföras så att kunskapen om funktionsnedsättning inom socialtjänsten förbättras och här saknar vårt förbund konkreta förslag på hur det ska gå till. I utredningen omnämns att personer med funktionsnedsättning är i behov av omsorgsinsatser, vilket får anses vara en alltför bristande beskrivning. Barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning kan, som alla människor vara i behov av omsorg, men i ett förebyggande arbete har de rätt till betydligt mer kvalitativa insatser utifrån sina förutsättningar. För att våra medlemmar ska kunna ta del av insatser med stöd av socialtjänstlagen så måste de kunna kommunicera på sina egna villkor, vilket förutsätter kunskap hos socialtjänsten. Det kan vara på teckenspråk eller alternativ kompletterande kommunikation, AKK. Det är viktigt att ha kunskap om vilka konsekvenser som det kan bli när en person har en kombination av flera funktionsnedsättningar, varav behov av stöd i kommunikationen är en. Beakta att 2019 hade 57 200 personer med funktionsnedsättning minst en pågående insats enligt SoL¹.

Utöver förebyggande arbete på individnivå så måste socialtjänstens aktiva närvaro i samhällsplaneringen öka och här behöver det finnas tydlighet och resurstillförsel för att det ska vara mer än bara ord. När det gäller förebyggande arbete i samverkan med andra aktörer är det bra att utredningen uppmärksammar nödvändigheten av att den fungerar runt individen. Vår erfarenhet är att en god samverkan mellan tex elevhälsa, barnhabilitering och socialtjänst runt ett barn, kan betyda mycket för det enskilda barnet. Dock sker samverkan mellan offentliga aktörer på frivillig bas och blir därmed oförutsägbar och sällan långsiktig. För att samverkan ska vara en pålitlig och stabil åtgärd så behöver den regleras och det ligger inte i utredningens förslag.

7.4.3 Socialtjänsten ska inriktas på att vara lätt tillgänglig

Det är svårt att inte vara positiv även till detta generella förslag, men för att det ska ha någon bäring så behöver det finnas resurser, främst i form av kompetens. Det finns ett flertal regleringar som på olika områden ska styra över tillgången till socialtjänsten, där Diskrimineringslagen (2008:567), Barnkonventionen och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är bland de viktigaste. För att de ska kunna tillämpas korrekt krävs det kunskaper, vilka idag Riksförbundet DHB anser vara otillräckliga. Utredningen föreslår en tydligare lagstiftning för att utveckla en kunskapsbaserad socialtjänst vilket är nödvändigt men knappast tillräckligt. Viktigt att ha i åtanke är att många beslut som fattas med stöd av Socialtjänstlagen, beslutas av socialnämnden i en kommun, dvs av politiker med skiftande bakgrund och där det kan förekomma en viss omsättning. Det betyder på intet sätt att kunskapskrav inte kan tillgodoses, men det är under andra förutsättningar än när det gäller anställda tjänstemän.

¹ Socialstyrelsens statistik 31 okt 2019

13 Bemötande

13.2.5 Det införs krav på ett respektfullt bemötande

Att enskilda ska bemötas med respekt torde inte heller vara ett förslag som någon kan ha något emot, och är ett i raden av flera goda förslag som inte kostnadsdrivande. Det tveksamma är dock om det kommer att innebära någon konkret förändring för enskilda. Det kan snarare ses som en vägledning, då det är en skrivning med avsaknad av sanktion som påföljd. Riksförbundet DHB ser positivt på att utredningen tar upp att kommunikationen ska ske på den enskildes villkor och exemplifierar teckenspråk och AKK, samt att möten planeras och genomförs under trygga förhållanden och på ett sätt som gör att den enskilde kan vara delaktig utifrån sina individuella förutsättningar. Liksom övriga förslag av etisk karaktär så förutsätter efterlevnaden av dem en hög kompetensnivå. Utredningen hänvisar till användningen av vetenskap och beprövad erfarenhet, bl.a. när det gäller metoder och arbetssätt för kommunikation och stöd till personer som kan ha svårt att uttrycka sin vilja, men här saknar vårt förbund konkretiserade rekommendationer och finansiering.

17 Insatser utan behovsprövning

17.3.1 Regelverket behöver bli mer flexibelt

Ökade möjligheter att tillhandahålla insatser utan föregående individuell behovsprövning är ett av de få konkreta förslag med direkt påverkan på enskilda som utredningen lägger fram. Förslaget är ett komplement till nuvarande lagstiftning i 4:1 SoL om rätten till bistånd. Syftet är att stärka enskildas delaktighet och självbestämmande i aktuell insats, men också att det förebyggande arbetet skulle kunna förbättras. Frågor som inställer sig är hur grundprinciper som jämställdhet och jämlikhet ska kunna upprätthållas då insatserna sannolikt kommer att vara efterfrågestyrda. Med detta sagt innebär det inte att det behöver vara ett mindre bra förslag. Vårt förbund anser dock att, för att insatser ska kunna komma våra medlemmar till del, måste det tillföras resurser till kommunernas socialtjänster. Om personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att kunna ta tillvara sina rättigheter med tillgång till icke behovsprövade insatser, så krävs ökad kunskapsstyrning av socialtjänstens verksamhet.

Riksförbundet DHB

Dag som ovan

Jan Höglund
Ordförande Riksförbundet DHB

